

**ІНДЕКСИ ТА РЕЙТИНГИ ЯК ІНДИКАТОРИ ВИМІРУ
ПЕРИФЕРІЙНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ (2014-2017 рр.)**

В. В. Гулай¹, М. М. Дзера²

¹Національний університет «Львівська політехніка»;
79013, м. Львів, вул. Ст. Бандери, 12;
тел. +380 (322) 58-24-76; e-mail: gulayvasyl@gmail.com

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С. З. Гжицького; 79010, м. Львів, вул. Пекарська, 50;
тел.: +380 (32) 2645633; e-mail: dzera47@mail.com

Метою статті є аналіз індексів та рейтингових оцінок як індикаторів виміру домінуючої периферійної моделі суспільно-політичного розвитку України після перемоги Революції Гідності. Основна увага зосереджена на розкритті імітаційної природи суспільно-політичних перетворень передовсім інструментами міжнародних індексів людського розвитку, стану демократії та сприйняття й протидії корупції, котрі демонструють відсутність очевидних кількісних показників та якісної незворотності реформаторського курсу, декларованого постмайданним старим/новим правлячим класом. На переконання авторів, продовження подальшого перебування України а в зоні соціально-політичної турбулентності містить в собі потужний ризиковий потенціал для безпеки держави, суспільства та окремої особистості в політичному, соціальному, економічному та інформаційному вимірах.

Ключові слова: міжнародні рейтинги, людський розвиток, демократія, корупція, периферійне суспільство, Україна.

Політологічний аналіз передумов, актуального стану та прогнозів суспільно-політичного розвитку України становить не тільки політико-прикладний, але й теоретико-методологічний інтерес через потребу використання новітньої методології системного дослідження внутрішньо-політичної сфери загалом та для виявлення особливостей реалізації латентних інтересів чільних індивідуальних й групових репрезентантів постмайданного правлячого політичного класу як домінуючого вектора суспільно-політичної, соціально-економічної й інформаційної діяльності в країні.

Метою пропонованої розвідки є спроба комплексного аналізу суспільно-політичного розвитку України від перемоги Революції Гідності до даного часу через використання методології індексного аналізу та рейтингових систем.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні дослідницькі завдання:

- охарактеризувати основні підходи до розуміння периферійності;
- розкрити вектори та динаміку трансформаційних процесів в Україні в 1991-2017 рр.;
- проаналізувати місце України в основних міжнародних рейтингах та індексах 2014-2017 рр.;
- вказати на шляхи оптимізації суспільно-політичних процесів для подолання периферійності багатовікового українського розвитку.

Досягнення поставленої мети та вирішення дослідницьких завдань дозволить підтвердити/спростувати робочу гіпотезу – низьке місце України в міжнародних індексах та рейтингах в 2014-2017 р.р. можна пояснити тим, що, всупереч суспільним очікуванням, замість докорінної зміни засад функціонування суспільно-політичного простору спостерігається розширення меж й характеру імітаційної віртуальної демократії та мімікрії до нових інституційно-процедурних форм теперішнього гібридного політичного режиму.

Основу джерельної бази становлять узагальнюючі відомості про методика квантифікації соціально-політичних показників у відповідні індекси та формування на їх основі рейтингів краї, які представлені в публікаціях одного з провідних українських інформаційно-аналітичних ресурсів «Української правди» [21-22]. Характеризуючи прикладні наукові студії позиціонування України в міжнародних індексах та рейтингах варто назвати поряд із узагальнюючою роботою львівських та кримських політологів, правників та математиків «Політична наука: Методи дослідження» [17] цікаві вузькопроблемні розвідки Т. Андрійчук [1], М. Бучина [2], О. Гордуновського [4], Є. Гречин [5], А. Єріна [8], Л. Збрицької [9], В. Мазярчук та І. Федько [3], М. Чабанної [24] та ін.

В пропонованій роботі вирішуються завдання, що були поставлені в попередніх публікаціях автора [6-7].

Периферійність – це такий спосіб включення країни до світових виробничо-вартісних ланцюгів, за якого її роль у світовому поділі праці зводиться до постачання сировини, дешевої робочої сили та місця зосередження низькотехнологічних екологічно шкідливих галузей виробництва, що виробляють продукти з низькою доданою вартістю. Тому країни периферії не мають можливості акумулювати достатньо ресурсів для забезпечення потреб власного розвитку, постійно відчувають нестачу капіталів і структурно залежать від світових центрів накопичення капіталу, потреби яких визначають світосистемні параметри розвитку периферійних країн [12, с. 26].

Україні після здобуття незалежності замість комуністичного тоталітаризму був нав'язаний олігархічний неофеодалізм, який виріс з уламків радянського минулого. Він наочно демонструє, що діалог влади з

народом може підмінятися маніпуляціями електоратом, а матеріальний інтерес, відірваний від моральних запобіжників, може стати рушійною силою війни «всіх проти всіх» і в політиці, і в економіці, і в суспільстві загалом [23, с. 6].

Результатами трансформаційних процесів в Україні є постійні зміни у правилах формування інститутів влади, регулювання політичної боротьби, відсутність однозначних формальних ефективних інституцій (норм та процедур) узгодження інтересів та врегулювання політичних конфліктів між групами еліт та інститутами, а також процедур розподілу владних повноважень; зростання кількості неформальних правил та їхня відносна регулятивна ефективність; символізація правил унаслідок підміни формальних демократичних інститутів риторикою та дискурсом; недорозвинутість процедурної складової інституційної системи, що часто унеможливує реалізацію формальних норм; відсутність політичної відповідальності суб'єктів політики за результати рішень; персоніфікація влади, її деідеологізація, аморалізація та делегітимізація [17, с. 273].

Оскільки запровадження імітаційної неоліберальної моделі мало наслідком не перехід до «високорозвиненої демократії», а периферизацію українського суспільства, цю модель було б точніше назвати імітаційно-периферійною моделлю [12, с. 27].

Наша держава підійшла до такого етапу своєї історії, коли розв'язання проблем соціально-економічного розвитку стало невід'ємним від питання про ціннісні, моральні, психологічні принципи усіх видів суспільної комунікації – ділової, політичної, культурної [23, с. 5].

Можемо погодитися із М. Бучином, що після Революції гідності наше суспільство задекларувало прагнення реформувати політичну систему та демократизувати політичний режим. Тому від ефективності реформ, демократизації, а також від можливостей ефективно та достовірної оцінки цих процесів залежатимуть не лише євроінтеграційні перспективи країни, але й рівень міжнародної підтримки, а, відтак, і можливість бути суверенною демократичною державою [2, с. 9].

Десятки міжнародних організацій та рейтингових агенцій за спеціальними методиками складають рейтинги певного кола країн, визначають позицію кожної з них залежно від розвитку національної економіки, соціальної сфери, інноваційного розвитку тощо. Інформаційною базою для міжнародних рейтингів є статистичні дані з офіційних урядових видань кожної країни, спеціалізовані бази даних міжнародних організацій (ООН, ОЕСР СОТ, МВФ, Світовий банк та ін.) і статистичних інститутів, а також результати опитувань, проведених незалежними міжнародними організаціями серед експертів і представників ділових кіл. Інформаційна база міжнародних рейтингів охоплює практично всі аспекти глобальних трансформацій [8, с. 56].

При розробці політичних індексів відбувається квантифікація політичних процесів. Такі індекси дають змогу прослідкувати, які трансформаційні процеси відбуваються в окремій державі або ж у регіоні [10, с. 78].

Як правило, одновимірні рейтинги країн ґрунтуються на тих чи інших індексах. Так, наприклад, в дослідженнях Т. Гурра вже більше, як тридцять років, світові країни порівнюють за допомогою індексу політики – в спектрі від «демократії» до «автократії». Американська організація «Freedom House» щороку публікує рейтинги країн, враховуючи виключно індекси політичних прав та громадянських свобод – «вільні» – «частково вільні» – «без свободи». Організація «Transparency International» розробила і використовує індекс сприйняття корупції – «практична відсутність корупції» – «дуже високий рівень корупції», «Репортери без кордонів» – індекс свободи преси, «Інститут Катона» – індекс економічної свободи, фонд Бертельсманна – індекс трансформації, Програма розвитку ООН – індекс розвитку людства, «Foreign Affairs & A.T. Kearney» – індекс глобалізації [16, с. 120].

Докладніше зупинимось на окремих з них для підтвердження/спростування робочої гіпотези дослідження, розпочавши і із Індексу глобалізації (KOF Index of Globalization) – рейтингу Швейцарського економічного інституту, який запроваджено в 2002 р. Він охоплює економічні (37%), соціальні (39%) та політичні (24%) аспекти глобалізації. GI визначає глобалізацію як процес створення мереж зв'язку між їх учасниками на різних відстанях опосередковано через потоки людей, інформації, ідей, капіталів та товарів. Глобалізація осмислюється як процес, який нівелює національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління і виробляє складні відносини. Індекс GI охоплює такі параметри: глобалізації економіки (потоки товарів, капіталів і послуг, а також інформації та ідей, які пов'язані з ринком обмінів); політичної глобалізації (поширення політик урядів); соціальної глобалізації (поширення ідей, інформації, міграція людей) [17, с. 261]. Так, в 2016 році у порівнянні з попереднім втратила три позиції, опинившись на 45 місці із 207 країн, що включені у відповідне дослідження [21]. Для порівняння: в 2014 році наша держава перебувала на 44 місці, 2013 – 47 [21].

За узагальнення М. Єріна, зусилля держави слід спрямувати на стабілізацію державних фінансів, оздоровлення банківської системи, формування сприятливого бізнес-середовища, яке дозволить реалізувати наявний інноваційний та людський потенціал і стане передумовою поступового посилення конкурентних позицій України та адаптації національної економіки до глобальних трансформацій [8, с. 62].

Серед індексів/рейтингів глобального позиціонування варто окремо згадати Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), який вимірює такі важливі для економічно-

го зростання макроекономічні фактори, як: інституційне середовище, розвиненість інфраструктури, технологічний рівень, інноваційний потенціал, ефективність ринків та інші фактори. Аналіз цих факторів дозволяє не лише оцінити ступінь конкурентоспроможності країни, а й виявити її конкурентні переваги та проблеми, які гальмують економічний розвиток [8, с. 59]. Так, в 2016 році порівняно з попереднім Україна піднялась на одну позицію індексі глобальної конкурентоспроможності [21], але чи 59 місце серед 61 країни не свідчить про домінування периферійної моделі розвитку?

Враховуючи отримані результати дослідження міжнародних спостережень та досліджень інноваційної спроможності та технологічної готовності країн світу, на інноваційний розвиток України впливають певні чинники: низька ефективність державного регулювання та законодавства, складність організації та ліквідації бізнесу, процедур сплати податків, нерозвинутість інфраструктур, низька інтенсивність конкуренції на локальних ринках, відсутність ефективних кластерних структур, низький рівень захисту інвесторів; низька якість державного регулювання економіки України та рівень нормативно-правової бази, у тому числі у сфері інновацій, низька інноваційна готовність підприємств (більшість українських компаній вважають за краще копіювати нововведення, ніж займатися ризикованими та високовитратними науковими розробками) та низький рівень співпраці у дослідницькій діяльності між університетами та промисловістю, слабке ресурсне забезпечення інноваційної діяльності (зокрема, венчурний капітал практично не функціонує), низька кількість патентів та статей у науково-технічних журналах, відсутність ефективно функціонуючих кластерних структур [18].

При аналізі процесів глобалізації не можна залишати поза увагою розвиток людини як певний ідеальних дослідницький конструкт. В його рамках було розроблено Human Development Index (HDI) – рейтинг, що публікується в рамках програми розвитку ООН, який вимірює розвиток людського потенціалу (ІРЛП). Індекс розвитку людського потенціалу як інтегральний показник, який розраховують періодично для міждержавного порівняння й вимірювання рівнів бідності, грамотності, освіченості і довголіття як основних параметрів, що визначають людський потенціал. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні різних країн. ООН використовує індекс у щорічному звіті про розвиток людського потенціалу з 1990 р. [17, с. 261]. Подальші дослідження допомогли скоригувати ці індикатори розвитку на показники гендерної нерівності, соціальної нерівності тощо [13].

Щодо позиціонування нашої держави за цим індексом, то в 2016 році, як й в попередньому році Україна перебувала на 84 місці із 187 країн; 2014 року – 81 місце [21]. Те, що останніми роками Україна втрачає свої позиції в рейтингах ІРЛП, що можна пояснити погіршенням ситуації з економічною складовою індексів, а також активним роз-

витком багатьох африканських, арабських та азійських країн, лінія тренду розвитку яких має значно більший кут нахилу, що говорить про подальше погіршення ситуації в Україні на фоні інших країн. Зокрема, щоб покращити освітню й соціокультурну складові людського розвитку і складову охорони здоров'я, держава спочатку мусить вирішити проблему бідності в країні, розробивши програму комплексного розвитку економіки та покращення інфраструктури, а тоді вже підвищувати соціальні стандарти [13].

У розвитку людського потенціалу засадничою є відповідна державна політика, а тому зараз логічно було б розглянути Індекс державної крихкості або індекс неідеальності держав (SFI). Проект «Polity IV» досліджує характеристики авторитарності держав засобами порівняльного та кількісного аналізу і обчислює індекс SFI. Проект став найчастіше використовуваним джерелом даних для вивчення змін політичних режимів і ефектів авторитарності режимів. Проект діє під керівництвом Монті Дж. Маршала при організації «Центр систематичного миру» [17, с. 261]. В поточному році Україна втратила п'ять позицій порівняно з 2016 роком, опинившись на 90 позиції із 178 [21].

З поміж міжнародних рейтингів, який оцінює рівень свобод у світі, насамперед варто назвати здійснює Індекс демократії міжнародної правозахисної організація «Freedom House» («Дім свободи») (PHI), яка займається дослідженнями стану політичних і громадянських свобод, які здійснює на основі опитування експертів [17, с. 260]. Важливість цих оцінок пов'язана з тим, що економічна свобода тісно пов'язана з політикою, соціальною сферою, психологією, особистими свободами [4, с. 24].

Згідно з методологією під час розрахунку індексу Freedom House використовується метод експертного аналізу і зарахування балів політичним системам з оцінкою багатьох критеріїв, що включають дві компоненти свободи – політичні права і громадянські права, тобто вимірюється рівень їх реалізації. Під політичними правами дослідники розуміють можливість індивіда брати участь в політичному процесі. Сьогодні «Дім Свободи» виділяє 10 політичних прав, найголовнішими серед яких є здатність виборців наділяти своїх представників владою, незалежність населення від військових, «зовнішньої влади», економічних олігархів, а також 15 громадянських прав – свобода зборів та демонстрацій, рівність громадян перед законом, доступ до незалежної судової системи, рівність перед «силами безпеки», свобода бізнесу [16, с. 120].

Водночас багато науковців акцентують увагу на певній заангажованості «Freedom House», наголошують на проведенні досліджень та використанні їхніх результатів в інтересах американської влади. Поясненням цьому, на нашу думку, може слугувати той факт, що основна частка фінансування організації припадає саме на уряд США. Крім того, деякі поняття, які організація використовує як критерії демократичнос-

ті, є дещо абстрактними та неоднозначними («якість управління», «незалежність судової влади» тощо) [2, с. 11].

Емпіричне вимірювання демократії здійснюються й зарубіжними експертними організаціями. Так, американська правозахисна організація «Freedom House» формує рейтинг демократичності країн «Nations in Transit» за такими показниками, як демократичність управління на національному рівні, електоральний процес, громадянське суспільство, незалежність засобів масової інформації, демократичність управління на місцевому рівні, незалежність судової системи та корупція. Оцінювання показників здійснюється обмеженим колом експертів, до якого, водночас, входять експерти з країн, політичні системи яких досліджуються. Аналіз методології цього дослідження свідчить про використання на-самперед інституційного, процедурного та змістовного підходів, про слабкі місця яких окремо вказує Т. Андрійчук [1, с. 8].

На відміну від загального рейтингу «Freedom in the World», де рейтинг базувався на двох ключових категоріях (політичних правах та громадянських свободах), у проекті Nations in Transit звіти по країнах організовано відповідно до таких категорій: 1) демократичність правління на федеральному рівні; 2) виборчий процес; 3) громадянське суспільство; 4) незалежні ЗМІ; 5) демократичність правління на локальному рівні; 6) незалежність судової системи; 7) корупція [10, с. 78].

Наприклад, головний висновок, якого дійшли експерти «Freedom House» у звіті «Freedom in the World 2015»: рівень політичних і громадянських свобод падає в усьому світі дев'ятий рік поспіль. Поряд з цим, зазначаються тривожні тенденції розширення державного нагляду в багатьох сферах громадського та приватного життя. На цьому тлі, впродовж 2014-2015 рр. сумарна оцінка політичних і громадських свобод в Україні неістотно зросла (із 3,5 до 3,0). У 2015 р. порівняно із попереднім оцінки політичних свобод зросли з чотирьох до трьох через поліпшення щодо політичного плюралізму, проведення виборів і дій уряду, спрямованих на підвищення прозорості діяльності, але одночасно оцінка громадських прав залишилася незмінною – 3,0 [4, с. 25].

Позиція України в ньому після 2014 року залишається вкрай низькою. Сусідами України (86 місце) по рейтингу стали: Бангладеш (84 місце), Чорногорія (85 місце), Малі (87 місце) та Бенін (88 місце). Наразі в абсолютному значенні ми маємо 5,4, хоча навіть у рік авторитарної консолідації Януковича (після виборів 2012 року) Україна мала 5,9. А у 2006 році, піковому для української демократії, – 6,94. Причиною такої незадовільної позиції є те, що значна частина населення не має своїх представників у парламенті та політичних партіях. Чинна ідеологічна монополізація також звужує свободи [21].

Обрахування Індексу демократії здійснює й центр «The Economist Intelligence Unit» британського журналу «Economist». До уваги беруться такі показники: виборчий процес та плюралізм, функціонування уряду,

політична участь, політична культура та громадянські свободи. Оцінювання здійснюється експертами, водночас будь-які дані про них не оприлюднюються. Як свідчить методологія цього дослідження, більшість критеріїв стосуються інституційного, процедурного та змістовного підходів, водночас під час вимірювання рівня політичної культури населення певна увага приділяється і світоглядному підходу. У цьому зв'язку, вартими уваги є зауваження Т. Андрійчук, що для України, як держави, що розбудовує демократію вже не перше десятиліття, плідним може стати саме процесуальний підхід. Він є більш комплексним та багатомісним, оскільки дозволяє охарактеризувати розвиток інститутів, процедур та поведінки головних політичних акторів у рамках взаємопов'язаних неперервних процесів з урахуванням тривалості процесу демократизації і можливості зворотних тенденцій, а не просто на основі досягнення окремих демократичних показників. Разом з тим, для процесуального оцінювання демократії важливо визначитися щодо концептуальної моделі демократії, розвиток якої є бажаним для нашої держави, щоб врахувати її елементи у відповідних показниках і критеріях [1, с. 8-9].

В 2016 році Україна опинилася на вкрай високому (25 із 167 країн) місці в Глобальному індексі рабства (1 місце – КНДР) разом із Білоруссю, тоді, як, наприклад, Росія – 16 місце, але в той же час, те ж сусідня Молдова опинилась на 37 місці. Через економічну кризу й початок війни позиція України в цьому рейтингу різко погіршилася. Економічне рабство та інші його види, на жаль, є актуальними для України у 2017 році, особливо в сільській місцевості та на територіях, близьких до зони АТО [21].

Організація «Репортери без кордонів» (англ. Reporters Without Borders) щорічно публікує Індекс свободи преси – рейтинг країн за рівнем дотримання принципів свободи преси [17, с. 260]. Попри те що наша позиція в цьому рейтингу тривалий час погіршувалася, минулого року Україна посіла дещо краще місце (102 із 180 країн). На думку експертів, це досить неочікувано, адже доступ до політично вагової інформації в нас поступово зменшується, а ЗМІ все частіше обшукують, шантажують та навіть вбивають журналістів. Не можна ігнорувати готовність влади втручатися в горизонтальні зв'язки громадян чи в доступ до інформації про діяльність опозиції [21].

Американський фонд The Heritage Foundation спільно з виданням «The Wall Street Journal» щорічно обчислюють Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom, IEF). Експерти цієї організації визначають економічну свободу як відсутність урядового втручання чи перешкоджання виробництву, розподілу та споживанню товарів і послуг, за винятком необхідного громадянам захисту й підтримки свободи як такої. Тобто IEF демонструє, наскільки економіка тієї чи іншої країни відповідає ліберальним принципам [8, с. 57]. Індекс економічної свободи «Heritage Foundation» розраховують як середнє арифметичне за десять-

ма рівноважними показниками: свобода бізнесу; свобода торгівлі; фискальна (податкова) свобода; державні витрати; монетарна (грошова) свобода; свобода інвестицій; фінансова свобода; захист (гарантії) прав власності; свобода від корупції; свобода праці (трудових стосунків) [11]. Основними критеріями економічної свободи, серед іншого, є свобода індивідуального вибору, добровільний обмін, вільна конкуренція і дотримання прав приватної власності. Економічна свобода однаково важлива і для підприємця, і для споживача, і для держави, оскільки вона створює середовище для творчої діяльності особистості. Однак свобода проявляється з багатьма протиріччями і має низку внутрішніх і зовнішніх обмежень. Тому вона повинна реалізуватися на базі державних законодавчих норм і бути нерозривно пов'язана з економічною відповідальністю громадян. Тільки за таких умов економічна свобода забезпечує підґрунтя для економічного розвитку країни [4, с. 21].

Загалом, впродовж 2014-2017 рр. в оцінці індексу глобальної конкурентоспроможності України спостерігається послаблення позицій із 76 до 85 місця, індекс економічної свободи – із 155 до 166 та зростання (із 112 до 83) за індексом ведення бізнесу [2].

О. Гордуновский узагальнює, що в Україні формується економічна політика, яка значно скорочує економічну свободу шляхом порушення прав власності, установлення суворих регуляторних норм на різних ринках, збільшення державних витрат і неефективного їх використання, погіршення інвестиційного клімату. Для якісних зрушень в економіці та економічного розвитку країни потрібно здійснити низку інституційних перетворень, забезпечити верховенство права і недоторканість приватної власності [4, с. 25].

Опосередковане уявлення про дотримання стандартів верховенства права демонструє відповідний індекс. В 2016 році за Індексом верховенства права Україна в порівнянні з попереднім роком втратила вісім позицій, опинившись на 78 позиції серед 113 держав [21].

Починаючи з 1993 р., некомерційна антикорупційна неурядова організація з вивчення і боротьби з корупцією організація «Transparency International» (ТІ) щорічно здійснює оцінювання рівня корумпованості країн і регіонів світу за індексом сприйняття корупції (ІСК), який розраховується за результатами опитування громадян, іноземців, підприємців і аналітиків, які проживають в окремо взятій країні. Її мета – домогтися більшої прозорості та підзвітності влади. Саме прозорість будь-якого виду діяльності, на думку працівників ТІ, є передумовою до меншої корумпованості суспільства та значно полегшує боротьбу з цим явищем никифорчук [14, с. 174].

Ще в 2013 році вітчизняні правники висловлювали зауваження, котрі не втратили своє актуальності й сьогодні, що при дослідженні рівня корупції слід розрізняти поняття її «вимірювання» та «оцінювання»:

1. Вимірювання корупції здійснюється за допомогою соціальних індикаторів або індексів (кількісний показник), а оцінювання слід розуміти як узагальнення результатів виміру та надання відповідного оцінювання щодо корупції, формулювання висновків тощо (якісний показник).

2. Характеристика (вимір рівня) корупції здійснюється під час оцінювання таких позицій: взаємовідносин між країнами; в окремо взятій країні; у кожній сфері соціального життя країни окремо, тобто класифікуємо відповідно глобальний, державний та локальний вимір.

3. Ключовими моделями оцінювання можна вважати: реальний стан корупції (поширеність); сприйняття корупції населенням; ефективність заходів протидії корупції.

4. Для реалізації антикорупційної стратегії в Україні необхідно розробити національну систему вимірювання та оцінювання рівня корупції. Для цього слід запровадити систему моніторингу корупції, яка б базувалася на загальних для усіх органів державної влади показниках та методиках дослідження тощо [14, с. 177].

На міжнародному рівні результати міжнародних рейтингів щодо рівня корупції в Україні негативно позначаються на формуванні міжнародного іміджу держави [5, с. 22].

Необхідність переходу України від природної держави до порядку відкритого доступу визначається чинниками як ціннісно-нормативного, так і практичного гатунків. Порядок відкритого доступу передбачає подвійний баланс: з одного боку, відкритий доступ і вхід в організації в економіці підтримують відкритий доступ у політиці, а з другого – відкритий доступ і вхід у політиці підтримують відкритий доступ в економіці. Такий баланс уможливорює появу множини організацій, які конкурують між собою, пожвавлюючи економічне зростання. Водночас це створює підґрунтя для розвитку громадянського суспільства, групи якого активно відстоюють свої інтереси. Відкритий доступ у політиці приносить конкурентну логіку в політичні процеси [15, с. 74].

Реалізація цивілізаційного вибору України можлива за умов досягнення згоди переважної більшості громадян щодо напряму і кінцевої мети суспільних змін. Це робить конче необхідним запровадження нових форм соціальної комунікації, покликаних забезпечити взаємопорозуміння громадян та винайдення спільних цінностей. Процедури узгодження цінностей та інтересів, у свою чергу, передбачають існування специфічних політичних відносин, яким властиві широта охоплення (зрештою, вона має охопити всіх, хто перебуває під юрисдикцією держави), рівність прав (уникнення будь-якого обмеження в правах на етнічному, расовому, гендерному ґрунті), захищеність громадян від свавілля з боку державних органів, взаємозобов'язувальні консультації між громадянами та державою. Наведені параметри являють собою виміри ва-

ріацій політичних режимів, де зростання показників означає посилення демократизації, а зменшення – її згортання [23, с. 81-82].

Таким чином, на основі проведеного аналізу динаміки місця України в основних міжнародних індексах та рейтингах суспільно-політичного характеру може констатувати, що українське суспільство навіть за три з половиною роки від початку драматичних подій Революції Гідності та початку неоголошеної агресії з боку Росії залишається в полоні периферійної моделі розвитку, намагаючись розвиватися за зразками інших держав, що не знаходять міцного підґрунтя для розвитку в сучасних українських реаліях. Інкorporація на вітчизняний соціально-політичний ґрунт відмінних ціннісно-ментальні практик та моделей інституційного функціонування відбувається маніпулятивно-пропагандистськими інструментами імітації суспільно значущих реформ не задля докорінного зламу попередньої радянської моделі устрою, а для збереження старого/нового політичного класу.

Література

1. Андрійчук Т. Вимірювання демократії: теоретичні та емпіричні підходи / Т. Андрійчук // Політичний менеджмент. – 2012. – №3. – С. 3-11.
2. Бучин М. Політологічний аналіз основних методик вимірювання рівня демократії у світі / М. Бучин // Humanitarian vision. – 2016. – Vol. 2, Num. 1. – С. 9-13.
3. Вплив корупції на економічне зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/2016-10-07-Anticorruption-product-full.pdf> - до історіографії
4. Гордуновський О.М. Особливості оцінки і шляхи підвищення рівня економічної свободи в Україні / О.М. Гордуновський // Вісник Університету банківської справи. – 2015. – № 2. – С. 21-26.
5. Гречин Є.Є. Методичні основи формування міжнародних індексів корупції та підходів щодо протидії їй / Є.Є. Гречин // Форум права. – 2015. – № 2. – С. 16-23.
6. Гулай В.В. Рецедиви мімікрійно-імітаційної політичної поведінки як перешкода на шляху реалізації європейського цивілізаційного вибору України / В.В. Гулай // Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка: Думка. – 2016. – № 3. – С. 46-54.
7. Гулай В. Ризики поглиблення імітаційної демократії та гібридизації політичного режиму крізь призму периферійної моделі розвитку українського суспільства / В. Гулай; ред.-упор. С. Рудницький // Політологічні та правничі студії суспільно-політичних процесів ХХ – поч. ХХІ ст.: збірник наукових праць до ювілею д. політ. наук, професора В.П. Горбатенка. – Житомир: ФОП Євенок О.О., 2017. – С. 103-110.
8. Єріна А.М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Ч. 1. Індеси економічної свободи та глобальної конку-

- рентоспроможності / А.М. Єріна // Статистика України. – 2016. – №3. – С. 56-64.
9. Збрицька Л.Г. Світові індекси демократії 2011–2012 років та місце в них Української Держави / Л.Г. Збрицька // Панорама політологічних студій. – 2013. – Вип. 10. – С. 21-28. – до історіографії
10. Криворучко О.І. Індекси суспільно-політичних перетворень на пост-радянському просторі: порівняльний аналіз / О.І. Криворучко // *Magisterium. Політичні студії*. – 2014. – Вип. 58. – С. 77-81.
11. Лук'янець О.В. Рівень економічної свободи України [Електронний ресурс] / О.В. Лук'янець. – Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1203/12lovloe.pdf>
12. Малюк А.М. Імітаційно-периферійна модель суспільного розвитку України в контексті сучасних глобальних трансформацій / А.М. Малюк // *Український соціум*. – 2014. – № 1. – С. 22-30.
13. Нагірняк М.І. Індекс людського розвитку [Електронний ресурс] / М.І. Нагірняк, У.І. Швед. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3271/Nahirniak_Shved_Index_liudsko_ho_rozvytku.pdf?sequence=1
14. Никифорчук Д.Й. Вимір та оцінювання рівня корупції в Україні / Д.Й. Никифорчук, О.Ю. Бусол // *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. – 2013. – № 1 – С. 173-178.
15. Норт Д. *Насилие и социальные порядки* / Дуглас Норт, Джон Уоллис, Барри Вайнгагст; [пер. с англ.]. – М.: Институт Гайдара, 2011. – 480 с.
16. Палас Н. Індекси демократизації Т. Ванханена та організації «Freedom House» як одні з пріоритетних методів визначення рівня демократизації у кінці XIX – поч. XXI ст. / Н. Палас // *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. – 2010. – Вип. 22. – С. 117-123.
17. *Політична наука: Методи досліджень: підручник* / [О. А. Габріелян та ін.]; за ред. О. А. Габріеляна. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 320 с.
18. Прохорчук С.В. Інноваційна спроможність економіки України в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / С.В. Прохорчук. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/45.pdf>
19. Стан корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kiis.com.ua/materials/pr/20161602_corruption/Corruption%20in%20Ukraine%202015%20UKR.pdf
20. Сушко К.В. Місце України у глобальних економічних рейтингах / К.В. Сушко, О.В. Чернова // *Економіка та суспільство*. Електронне наукове фахове видання. Вип. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/9_2017.pdf
21. Україна в глобальних рейтингах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/>
22. Україна у глобальних рейтингах: підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/story/index.html>

23. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь / ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Ю.Ж. Шайгородський та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К.: НАН України, 2016. – 284 с.
24. Чабанна М. Електоральний аспект індексування інституційного розвитку політичної системи у контексті оцінювання процесу демократизації / М. Чабанна // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – № 4. – С. 34-39. – історіографія.

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.11.2017 р.

*Рекомендовано до друку д.політ.н., професором **Монолатієм І.С.**, д.політ.н., професором **Наумкіною С.М.** (Одеса)*

INDICES AND RATING AS INDICATORS OF PERIPHERALITY MEASUREMENT OF UKRAINIAN SOCIO-POLITICAL DEVELOPMENT (2014-2017)

V. V. Gulay¹, M. M. Dzera²

¹*National University «Lviv Polytechnic»; 79013, Lviv, Bandera Str., 12;
ph.: (0322) 58-24-76; e-mail: gulayvasyl@gmail.com*

²*Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and
Biotechnologies Lviv; 79013, Lviv, Pekarska Str., 50;
ph.: (032) 2645633; e-mail: dzera47@mail.com*

The purpose of the article is to analyze the indexes and rating assessments as indicators of measuring the dominant peripheral model of socio-political development of Ukraine after the Revolution of Dignity victory. The main focus is on discovering the nature of the simulation of social and political change primarily instruments of international human development index, and perceptions of democracy and anti-corruption, demonstrating the obvious lack of quantitative indicators and qualitative irreversibility of the reform policy, declared post-maydan old / new ruling class. According to the authors, the continuation of the Ukrainian further stay in the zone of socio-political turbulence includes a powerful risk potential for the state security, society and individual in political, social, economic and informational dimensions.

Key words: *International ratings, human development, democracy, corruption, peripheral society, Ukraine.*